

HADTÁPTÖRTÉNET

Visszatekintés a Magyar Néphadsereg hadtápszolgálati gazdálkodási rendszere (normagazdálkodás, illetve pénzgazdálkodás) néhány kérdésére az 1950-es és 1960-as években

Tóth József ezredes

A Magyar Néphadsereg történetében fontos helyet foglal el a személyi állomány szolgálati, élet- és munkakörülményei javítása érdekében kifejtett központi erőfeszítések eredményessége.

E terület egyik kompetens felelőse a hadtápszolgálat, amely a mindenkori szervezeti struktúrájának megfelelően gazdálkodott a hatáskörébe utalt anyagi-technikai eszközökkel, a csapatok, intézetek állományának magasabb színvonalú ellátása, kiszolgálása (biztosítása) érdekében.

A Magyar Néphadsereg hadtápbiztosítási rendszerén belül az anyagellátást (*anyag-gazdálkodást*) az 1950-es évek elején bevezetett normagazdálkodást (*természetbeni ellátás*) jellemezte. A normagazdálkodás azt jelentette, hogy a szükségleteket központi készletekből természetben vagy hitelkeret révén elégítették ki, jellemezte továbbá, hogy szolgálati áganként (*szakszolgálatonként*), ellátási áganként és ezen belül anyagnemenként minden cikkre, szolgáltatásra *normatáblázat alapján* anyagfelhasználási normákat, illetve hitelkereteket határoztak meg, amelyeknek kereteit még kellően indokolt esetekben sem lehetett túllépni.

Ez a rendszer a hadtápszolgálat vezetésében, az anyagellátás menetében általában, de a szolgálati ágak működésében sok nehézséget okozott, számos visszásságot szült és a szolgálat működésének fejlődésére ma már mondhatjuk, visszahúzó erővel hatott.

A természetbeni normatívák alapján nyugvó ellátás egyik jellemző vonása az volt, hogy az anyagellátásban mutatkozó bármely zavar esetén a tervező központi szerveknél viszonylagos rendezettség mutatkozott. Ha ugyanis a létszámnak megfelelő mennyiséget a központi irányítás beszerezte, vagy megrendelte, formailag védve volt minden következménytől még akkor is, ha egyes cikkek az adott időben és helyen nem álltak rendelkezésre.

Mivel a normák „Demokles kardja”-ként fetiszizálva lebegtek még az előljáró szervek feje felett is, intézkedésre többnyire még akkor sem volt mód, ha az igények indokoltságához egyébként semmi kétség sem fért. Ha valahol mégis ki lehetett vívni valamilyen engedményt, ennek bonyolult nyilvántartása, ellenőrzése jóformán lehetetlenné vált.

A norma szerinti természetbeni gazdálkodásról (*ellátásról*) a pénzgazdálkodásra való áttérést, a pénzgazdálkodás bevezetését és kiterjesztését sürgette a szocialista tervgazdálkodás fejlődése; a néphadsereg személyi állományánál az igények növekedése az ellátással szemben; a tényleges szükségletek kielégítésének igénye és ennek követelménye; a merev, a szolgálat munkáját gátló gazdálkodási módszerek gyökeres megváltoztatásának szükségessége.

A normagazdálkodásról a teljes pénzgazdálkodásra való áttérés csaknem egy évtizedet vett igénybe (1957-1966) és szolgálati áganként elhúzódó jellegű volt, pl. a ruházati szolgálatban anyagnemektől függően 1957-től 1961-ig tartott, az ételmezési szolgálatban 1962-ig húzódott el, és eközben volt időszak (1957-1959), amikor a két ellátási rendszer (hadbiztosi szolgálatként) egymás mellett, összefonódottan működött.

Végül is az 1960-as évek első felében a pénzgazdálkodás megszilárdult, általánossá vált, helyességét a gyakorlati élet igazolta, ezért a fő törekvést a rendszer további tökéletesítése, meglévő hiányosságainak megszüntetése képezte.

A pénzgazdálkodás alapján leegyszerűsödött a költségvetés szerkesztésének, felülvizsgálatának pénzügyi része, lehetővé vált a vezetés és a központi szervek részére egyébként is nagy feladatot jelentő beszerzési tevékenység bizonyos mérvű decentralizálása, az MN részére biztosított költségvetési feltételek gazdaságosabb, célirányosabb felhasználása, a szükségletek reálisabb, az igényeknek megfelelőbb tervezése, a takarékosági szempontok fokozottabb érvényesítése.

A pénzgazdálkodási rendszer a csapatgazdálkodás területén növelte az egységek önállóságát, egyben felelősségét, a személyi állományról történő minden oldalú gondoskodásra történő törekvés lehetővé tette az ellátás minőségi javításának fokozását. A csapatokat mindinkább érdekeltté tette a gazdálkodás eredményessé tételében. Ennek alapján mindjobban érvényesültek az igények, helyi adottságok, lehetőségek és követelmények alapján történő kielégítésre való törekvés, a gazdaságosság, takarékoság elve és gyakorlata. Nagyobb szerepet kapott a csapatgazdálkodást vezető állomány leleményessége, az egész személyi állomány politikai és gyakorlati aktivitása a gazdálkodásban.

A pénzgazdálkodás bevezetése folytán a hadsereg vezető és középírányító szervei, a végrehajtó szolgálat beosztottjai megfelelő alaposágú tájékozottságot igénylő tervező, irányító és végrehajtó tevékenységet folytathattak, melynek nyomán messzemenően érvényre juthatott a népgazdaság, a néphadsereg, az egyén és a közösség érdeke. A bürokratikus centralizálás helyébe a szakmailag is felkészült szakemberekre építő, decentralizált gazdálkodás lépett ezzel jelentős létszámmegtakarítás is elérhetővé vált. Megszűnhettek a jogos sérelmek és jogtalan igények alapjai, megszűnhettek a hiánycikkek és lényegében meg lehetett szüntetni az elfekvő készleteket.

Beigazolódott, hogy érdemes volt a gyakran merésznek tűnő terveket következetesen végrehajtani, bizalmat előlegezve a végrehajtóknak. Lényegesen javult az ellátottság, jelentős megtakarítások mutatkoztak. Olyan váratlan események sem okoztak zavart az ellátásban, mint pl. a különböző őszi mezőgazdasági munkákban vagy más jellegű tevékenységekben való, szinte néphadsereg méretű részvétel.

A pénzgazdálkodás általánossá válásától - az 1960-as évek második felétől -, az anyagi biztosításban lényegében már az ellátás helyett gazdálkodási tevékenységről lehetett beszélni.

A pénzgazdálkodás meghonosítása, általánossá válása természetszerűleg nem volt problémamentes. A beszerzés megtervezése, lebonyolítása, a törzskészletek szinten tartása lényegesen bonyolultabbá vált, állandó operatív beavatkozási feladatot jelentett. Ezt azonban a vezetésnek az egész ügy érdekében vállalnia kellett.

Minden előnyös vonása mellett a pénzgazdálkodásnak azonban még az 1960-as évek közepén is mutatkoztak olyan fogyatékoságai, hiányosságai, amelyek nemcsak a rendszer lényegéből fakadtak.

Az MN szintű gazdálkodás felső vezetése munkájában a tervezés legjelentősebb problémáját az esetenkénti hiányos és késedelmes adatszolgáltatás képezte. A berubázási tevékenységet nagyban befolyásolta, hogy az illetékes fegyvernemi és szolgálatfőnökségek a szükséges adatokat hozzávetőlegesen, pontatlanul és többször a tényleges használatnak nem megfelelő technológiai követelmények szerint adták meg.

Rendkívül nehezítette a tervezést és túlhajszoltá tette a kivitelezést, hogy a szervezési és diszlokációs tervek kidolgozását követően azok jóváhagyása hosszú időt vett igénybe. Károsan hatott a gazdálkodási rendszer eredményességére, hogy a fegyvernemi és szolgálati főnökségek között egyes esetekben nem volt kellő az együttműködés. Több esetben előfordult, hogy olyan központi intézkedéseket adtak ki a csapatok felé, amelyek anyagi intézkedéseket vontak maguk után, de annak feltételeit az intézkedés kiadása előtt nem egyeztették. Ezek kapkodóvá tették a tervezést, az ellátásban pedig olyan zavarokat idéztek elő, amelyek jelentősen rontották a helyes irányú gazdasági törekvéseket.

Az utólagos elemzésekről arra lehet következtetni, hogy a gazdálkodási rendszer tökéletesítése, a csapatok önállóságának növelése nem jár együtt az ellenőrzés hatékonyságának növelésével. A csapatgazdálkodás alapvető javulása, színvonalának emelkedése mellett jelentős hiányosságok merültek fel az anyagfelhasználás területén. A csapatoknál a belső ellenőrzést nem célirányosan szervezték, a végrehajtott ellenőrzések eredményeit nem elemezték kellően, a tapasztalatokat nem a gazdálkodás tökéletesítése érdekében használták fel. A parancsnokok részéről nem mindenhol volt meg a kellő követelménytámasztás a felhasználó személyek felé az anyagok, eszközök rendeltetésszerű, takarékos igénybevétele, a technika szakszerű kezelése érdekében. A csapatgazdálkodásban az elért eredmények ellenére sem bonosodott meg teljesen a gazdasági szemlélet és az 1960-as évek közepén még nem folyt szoros értelemben vett gazdálkodás. A gazdálkodási tervek sokszor formálisak, sablonosok voltak, nem tűztek maguk elé olyan gazdálkodási célt, ami a meglévő hiányosságok tervszerű felszámolását, az ellenőrzés céltudatos javítását szolgálta volna. Ebből eredt többek között, hogy az év végi leltározások nem fedtek fel olyan károkat, amelyek keletkezése rendszeres ellenőrzéssel megelőzhető lett volna.

Gátolta a csapatoknál a gazdálkodási szemlélet helyes kialakítását, hogy egyes parancsnokok helytelenül értelmezett harcászati szempontok miatt túlzott követelményeket támasztottak a hadtápszolgálat felé. Más esetekben a feladatokat nem eléggé körültekintően, előrelátóan határozták meg, ugyanakkor azok összehangolása az összefegyvernemi törzsekkel elmaradt.

A gazdálkodás terén jelentkező fogyatékoságokhoz hozzájárult még az is, hogy a gazdálkodást irányító felső szerv az MN hadtápfőnökség 1963-ig nem rendelkezett olyan apparátussal, amelynek segítségével a csapatgazdálkodás állapotát, helyzetét rendszeresen figyelemmel kísérhette volna és a hibákat még időben felfedhette volna. Eráthatási lehetőség hiányában a felső vezetés kénytelen volt a gazdálkodás helyzetét a csapatok által felterjesztett helyzetjelentések alapján értékelni, ezeket tényként elfogadni, ami nem minden esetben fedte a valóságot.

Az 1963. évi őszi átszervezésnél a hadtápfőnökség állományában ismét létrehozták az „Ellenőrző osztály”-t, amely a felsővezetés számára jelentős segítséget nyújtott a csapatgazdálkodás helyzetének figyelemmel kíséréséhez, a gazdálkodásban meglévő problémák, hiányosságok idejében történő feltáráshoz, a gazdálkodási rendszer további javításához elengedhetetlen tapasztalatok gyűjtéséhez, elemzéséhez.

A gazdálkodás helyzetére kedvezően hatott, hogy 1964-től a csapatoknál a hadtáp (szolgálat) főnöke jogilag is a parancsnok hadtáphelyettese lett.

A gazdálkodás rugalmas szervezése a vezetés decentralizálásában is érvényre jutott. Ennek megfelelően az MNHF-ség vezető-irányító tevékenysége 1964-től kiterjedt:

- a szárazföldi seregeket, az OLP, a PVOP hadtápszolgálataira;
- a HM közvetlen csapatok és intézetek hadtáp törzseire;
- az MNHF-ség közvetlen alárendeltségébe tartozó hadtápegységek és intézetekre egyaránt.

Az MNHF-ség törzse a szolgálati ágak gazdálkodásával, a csapatgazdálkodás irányításával kapcsolatos tevékenységek összefogását, koordinálását végezte, elemezte és értékelte a gazdálkodás eredményeit, megszervezte a tapasztalatok hasznosítását.

Az MNHF-ség csoportfőnökségei és önálló osztályok vezetői a gazdálkodási tevékenységet érintő munkájukban megalapozott javaslatokat dolgoztak ki, biztosították a vezetés számára a megfelelő információkat, szoros kapcsolatot tartottak fenn a csapatokkal és a nekik alárendelt hadtápegységekkel és intézetekkel.

Az MNHF-ség a hadtápgazdálkodás (*a csapatgazdálkodás*) helyzetét évente értékelte, megállapította az elért eredményeket, feltárta a tapasztalt hiányosságokat és megszabta az elkövetkező évre a legfontosabb, végrehajtható feladatokat.

A továbbiakban az MN hadtápfőnökség hatáskörébe tartozó - a pénz-, illetve pénzkeret-gazdálkodásban úttörő tevékenységet végző - élelmezési és ruházati szolgálat gazdálkodásának tapasztalatairól és fejlődéséről kívánok történelmi áttekintést adni.

I. Élelmezési gazdálkodás

A Magyar Néphadsereg élelmezési szolgálatában 1957-ig a gazdálkodás rendszerét a természetbeni élelmezési ellátásban részesülőknél a normagazdálkodás (természetbeni ellátás) képezte. A béke élelmezési norma az 1 főnek 1 napi élelemellátását biztosító élelmiszerek mennyiségét jelentette, majd később annak pénzértékét fejezte ki, tehát lehetett anyagnorma és pénznorma is egyaránt.

Az 1950-es években anyagnorma szerinti gazdálkodás rendszerében a népélelmezési szokásokat figyelmen kívül hagyva, az élelmezési anyagraktárak sok száz vagon mennyiségű olyan élelmiszereket voltak kénytelenek tárolni, amelyek a magyar nép étkezési szokásaitól, hagyományaitól idegenek voltak (kétszersült, szárított készítmények stb.).

Az 1957 utáni években a gazdasági élet fokozatos erősödésével - az ország élelmiszer-gazdálkodásának fejlődése következtében -, az anyagnormát alkotó élelmiszerfajták választéka annyira megnövekedett, hogy a tervezési-irányítási folyamatban az egységnorma egyértelmű alkalmazása, használata már nem felelt meg a jogos igényeknek, a szükségletek reális megállapításának.

Az anyagnormán alapuló ellátás keretein belül a gazdálkodás, a személyi állomány élelmezésében a minőség javulása nem volt kielégítő.

1957–1959 között az élelmezési szolgálatban alkalmazott gazdálkodási rendszer nem volt egységesen kiforrott, igen sok bürokratikus vonást tartalmazott. A gazdálkodás rendszerére a kísérleti jelleg volt jellemző. A kényszerűségből alkalmazott anyagnormákkal való gazdálkodás merevségeit előbb 1957-től, az élelmezési normaérték 25%-ának megfelelően oldották meg.

Ennek eredményeképpen 1957-ben bevezették a részbeni pénznormát. 11 féle alapélelmiszer megmaradt az anyagnormán belül, a többi élelmiszereknél a választékot nem korlátozva a pénzértéket határozták meg és pénznormát vezettek be. Ez a rendszer így 1961-ig működött.

A személyi állomány élelmezésének minősége azonban még így sem volt megfelelő, a minőségjavítás elmaradt a követelményektől és nem felelt meg az igényeknek.

A pénzgazdálkodáson alapuló élelmezési gazdálkodás rendszerére való fokozatos és folyamatos áttérés során, a vegyes gazdálkodás bizonyos fokig alapjában véve biztosította a minőségi javulás feltételeit, mígnem 1962. január 1-től a Magyar Néphadsereg hadtápfőnöke az egész néphadseregen belül bevezette a pénznormán alapuló élelmezési gazdálkodás rendszerét, a teljes pénzgazdálkodást, ahol a normákat pénzértékben határozták meg.

Az új gazdálkodási rendszer alapján:

- az élelmezési szolgálatvezető számára nagyobb lehetőség nyílt, hogy a személyi állomány részére jobb minőségű élelmezést biztosíthasson;
- megszűntek az élelmezési ellátás minőségi javításának korlátai, teljes egészében érvényesülhettek az egyéni (csoportos) és közös érdekek, igények;
- a helyi lehetőségeket a legteljesebb mértékben szem előtt tartó gazdálkodásnál csökkentek az ellátási zavarok;
- nagyobb szerepet kapott a gazdaságossági szemlélet mind a csapatok, mind az MN hadtápfőnökség irányításában (pl. az anyagnormán alapuló hideg élelmezési norma megszüntetésével évente kb. 1,8 millió forint értékű megtakarítást lehetett elérni);
- a fogyasztás általában a közkedvelt cikkféleségek felé tolódott el, emelkedett a csapatok, intézetek, szervek élelmezési ellátásának színvonala;
- a gazdálkodás kellő rugalmasságot biztosított a helyi zavarok zökkenőmentes áthidalására;
- bővült a területi élelmezési anyagraktáraknál a választék, több, jobb minőségű csapatélelmezést biztosító élelmiszerek révén változatos, - központi ráhatás alapján - 10 napon belül nem ismétlődő ételeket tartalmazó étlapot lehetett készíteni, bő választékú étrend kialakítására volt lehetőség;
- a helyes tervek alapján az élelmezési szakanyagok biztosításában és beszerzésében nem mutatkoztak zavarok, kivéve azokat az anyagokat, amelyeket a népgazdaságban fennálló nehézségek miatt nem lehetett beszerezni;
- lehetővé vált az élelmezés korábbi - jobbára csak kalóriában mért - tervezésében az élelmezési kutatási, tudományos eredmények hatékonyabb érvényesítése, az élelmezési kultúra emelése, a biológiai szempontok fokozottabb érvényesülése, a fegyvernek (szakcsapatok, szolgálatok) sajátosságainak fokozottabb figyelembevétele.

Az 1963-as esztendő az ételmezési szolgálatban a teljes gazdálkodás megszilárdulásának éve volt. A pénzgazdálkodással ugyan megnövekedett a csapatok felelőssége, de ugyanakkor nagyobb lehetőség nyílt az ételmezési ellátás minőségének javítására, a gazdálkodás továbbfejlesztésére.

A pénzgazdálkodás nyújtotta minőségi javulás mellett mód és lehetőség nyílt a népgazdaságot bizonyos mértékig tehermentesítő kiegészítő gazdaságok kifejlesztésére: a kedvezményes áron beszerezhető, majd saját műveléssel termelt állattáppal, de nagyrészt saját konyhai és éttermi hulladék felhasználásával üzemelő sertésgazdaságok létesítése; kertgazdaságok, baromfi gazdaságok működtetése; az MN kezelésében levő mezőgazdaságilag művelhető földterületek hasznosítása útján.

Az 1953-ban szélesebb körben bevezetett kiegészítő gazdaságok rendszerében az állatok tartása kezdetben csak konyhai hulladékok és összegyűjtött ételmaradékok felhasználásával történt. Később az eddig kihasználatlan parlagföldeken termelt takarmányt is hasznosították.

Az állattartás és a kertgazdaságok hozama normán felül javította az ételmezést, így közvetlenül hozzájárult a személyi állomány életkörülményeinek javításához.

Ahol 1963-ban önálló sertésgazdálkodást folytattak, ott a csapatok 94%-ánál (116 helyen), az önálló tiszti étkezdék 61%-ánál fordíthatták az önállóan termelt termékeket az étkezés feljavítására. A tiszta haszon folyó áron mintegy 6 millió forint összeget tett ki. (Az MN-ben a csapatoknál és önálló tiszti étkezdéknél mindösszesen működő 205 gazdaság közül 8 egységénél 18 tiszti étkezdénél nem folyt önálló ételkészítés.)

A sertésgazdaságok 1963-ban egy év alatt 18-20 vagon sertéshúst, 15-17 vagon fehérarut és 1-2 vagon belsőséget termeltek, pénzürtékben kifejezve 8-10 millió forint bruttó jövedelemmel. Ennek 50%-át az étkezés feljavítására fordították.

A bevezetett pénzgazdálkodás minden előnyös vonása mellett még sok esetben magában rejtett kihasználatlan lehetőségeket és voltak országos méretekben is kedvezően ható hiányosságok is:

- a hadtápvezetés részéről nem volt kellő együttműködés, élő kapcsolat az illetékes polgári minisztériumok, országos főhatóságok ételmezéssel foglalkozó szervezeteivel, kutató intézeteivel;

- nem oldódott meg az élelmiszerek korszerű - a tömegpusztító fegyverek hatásával szemben is ellenálló - csomagolása, az élelmiszerek egységcsomagolásának rendszere;

- nehézkesen haladt a különféle koncentrátumok, konzervkészítmények kikísérletezése, előállítás;

- a korszerű és katonai alkalmazás szempontjából kedvező élelmiszerek (készétel konzervek, félkész ételek, porítványok stb.) választék bővítésének üteme nem érte el a kívánt szintet;

- csomagolt élelmiszerek terjedelme, tárolhatósága, tápértéke és kalóriaértéke nem elégítette ki az optimális követelményeket.

A központi ételmezési gazdálkodás számára komoly feladatot jelentett az 1950-es évek végén a távoli (elszigetelt) helyőrségekben élő hivatásos és továbbszolgáló állomány, valamint ezek családtagjainak a népgazdaság számára is problémát jelentő húselátása.

Az ilyen igényvel fellépő helyőrségek száma évről-évre emelkedett. 1963-ban az étellemezési ellátás nehézségeinek enyhítésére az MN hadtápfőnökség intézkedést adott ki a központi ellátás megszervezésére. Ennek értelmében valamennyi elszigetelt helyőrségben családjukkal együtt élő hivatásos tisztek, hivatásos és továbbszolgáló tiszthelyettesek a honvédségi keret terhére fogyasztói áron, családtagonként és hetenként 0,5 kg húst vehettek igénybe. Ezt a kedvezményt 1964-ben a fontosabb romlandó és nem romlandó élelmiszerekre is kiterjesztették (tojás, burgonya stb.).

1964 nyarán 55 helyőrségben vették igénybe ezt a honvédségi étellemezési szolgáltatást, ami a központi keret terhére a hivatásos állomány családtagjai részére havonta helyőrségenként átlagosan 120-170 mázsa friss hús kiszolgáltatását jelentette.

Az étellemezési gazdálkodásban jelentős lépést képezett 1964-ben az Étellemezési Szolgálati Utasítás kiadása, amely a teljes pénzgazdálkodás bevezetéséhez szükséges ismereteket tartalmazta.

Az étellemezési gazdálkodásban a pénzgazdálkodást a cigaretta- és borotvaszappan-ellátásra először kísérletképpen terjesztették ki, majd amikor a tapasztalatok kedvezőnek mutatkoztak általánosan elrendelték.

Az étellemezési szolgálat anyagi-technikai eszközeinek fejlesztése nem egy időben indult meg a néphadsereg fejlesztésével, jelentősen elmaradt a fegyverek és harci-technikai eszközök fejlesztése mögött. A tábori étellemezési felszerelési anyagokat és eszközöket, valamint az étellemezési technikai eszközöket szerény ráfordítással csak 1963-ban kezdték fejleszteni. Nehezítette a fejlesztést, hogy az étellemezési szolgálatban csaknem általánossá vált pénzgazdálkodás a fentiekre nem terjedt ki. A gazdálkodás rendszere emiatt nem volt egységes, ezen a téren megmaradt az anyagnormákra (kelláradékokra), az esetenkénti igény kielégítésére támaszkodó normagazdálkodás, a természetbeni ellátás.

A legénységi konyhák és éttermek, a tisztí étkezdék konyhafelszerelésének utánpótlását évente két alkalommal végezték. Az étellemezési anyagraktárakhoz a selejtes anyagot cserejegy kíséretében beszolgáltatták és ennek ellenében a használható anyagokat átvették.

Az egységes étellemezési gazdálkodás megteremtése érdekében 1964 végéig kísérletképpen 19 alakulatnál az étellemezési felszerelési anyagokra és eszközökre vonatkozóan bevezették a pénzgazdálkodást, majd ezt a kísérleti tapasztalatok értékelése alapján 1966-ban az egész néphadseregben egységesítették. Így az 1960-as évek közepére lényegében a pénzgazdálkodás a Magyar Néphadsereg étellemezési gazdálkodásában általánossá vált. Ezáltal megteremtődtek az előfeltételek a meglévő hibák, hiányosságok kiküszöböléséhez, az étellemezési gazdálkodás továbbfejlesztéséhez, ami az 1968-ban megszerezte, népgazdasági szinten életbe lépő új gazdasági irányítási rendszer (új gazdasági mechanizmus) bevezetése miatt is elengedhetlenné vált.

II. Ruházati gazdálkodás

A Magyar Néphadsereg ruházati szolgálata nem csupán a ruházati ellátás (gazdálkodás) tevékenységével foglalkozott, hanem feladatkörébe tartozott a vonatanyagi szolgálat és lófelszereléssel való ellátás (1965. október 15-ig „vonatanyag és tábori ételmi

felszerelési anyagellátás.) Szolgáltató és ellátási tevékenysége kiterjedt a tábori felszerelési cikkekre (sátrak, ponyvák stb.), az irodaszer- és nyomtatványellátásra; a politikai felvilágosító anyagellátásra. A ruházati szolgálat szervezte, végezte a mosatást és vegytisztítást. Majd 1963-tól a „Vállalati osztály” útján gondoskodott a vidéki helyőrségekben szolgálatot teljesítő hivatásos állomány családtagjainak, elsősorban a katonafeleségek rendszeres foglalkoztatásáról. A ruházati szolgálat munkáját szoros együttműködésben végezte más szolgálati ágakkal, pl. az egészségügyi szolgálattal; az üdülők, kórházak, napközi otthonok ruházati ellátása tekintetében, az ételmezési szolgálattal; az éttermek textiliáival, a pincérek, felszolgálók formaruhája kialakítását és egyéb más honvédségi alakulatok (őr- és kiszolgáló alakulatok) diszruházatának, zenekarok formaruházatának stb. ellátását.

A Magyar Néphadsereg ruházati szolgálatában, annak szervezetében, gazdálkodási és ellátási rendszerében alapvető változás 1957 utáni években következett be, amikor a természetbeni ellátásról, a normagazdálkodásról áttértek a sokkal kedvezőbb határfokú és előnyösebb pénzkeret-gazdálkodásra.

Mindez azonban nem egyszerűen, rendeletileg meghatározottan ment végbe, hanem az átállás valamennyi cikkre kiterjedően csaknem egy évtizedet vett igénybe és a pénzgazdálkodás bevezetését termékeny viták, elemzések, felmérések, próbálkozások előzték meg.

Az 1957 előtti években a hivatásos tisztek, tiszthelyettesek részére a ruházati ellátás (a szükséges cikkek beszerzése, elkészítése, kiszolgáltatása természetben) normák szerint, a létszám alapján került végrehajtásra. A tervezés tehát kötött normák szerint, a valóságos szükségletektől elvonatkoztatva, mechanikusan történt. A központilag megtervezett cikkek mennyiségét beállították a költségvetésbe, amit aztán az iparnál megrendeltek, majd a csapatraktárak útján az igényjogosultaknak kiszolgáltattak.

Egyes időszakokban, pl. a tiszti avatások idején, az igények tömegesen, összpontosítottan jelentkeztek, ami a méretes cikkek elkészítésénél (felsőruházat, cipő, csizma) különösen károsan hatott.

Mivel az egyes ruházati cikkekre kihordási normákat állapítottak meg, az igények ennek megfelelően évenként két-háromszorosára emelkedtek, vagy csökkentek. Még feszültebb volt a helyzet 1955 előtti években az előregyártott ruházati cikkek elosztása idején, amikor pl. 12 helyőrségben 50 millió forint értékű választéki készlettel sem lehetett az igényeket kielégíteni.

A ruházati szolgálatban a pénzgazdálkodásra való áttérés folyamatosan ment végbe és a szolgálat ágazatait a következőképpen érintette:

a) 1957 januártól vezették be a pénzgazdálkodást a ruházati javítóanyag-ellátásban, valamint a kiképzési anyagok és adminisztrációs irodaszerellátásban.

b) 1957 májustól pénzgazdálkodást vezettek be a tábornoki, tiszti és tiszthelyettesi ruházati ellátásban. Ebben szabályozták a ruházati illetményeket, az illetmények nyilvántartását, felszámítását, felhasználását, az igényjogosultak jogait és kötelességeit, az előirt cikkeket, a ruházati könyv rendszeresítését, a feladatokat és hatásköröket (hadtápfőnök, pénzügyi osztály-, alosztályvezető, ruházati raktárvezető) és egyéb kérdéseket.

Ennek alapján adta ki az MN hadtápfőnöke a tiszti ruházati ellátás 1959. évi szabályozó irányelveit: mértékszabóságok igénybevétele, lábbeli vásárlása és készítése, fehér-

nemüellátás, féltalp és sarokfolt vásárlása, felszerelési cikkek vásárlása, ruházati szolgáltatások árai, tiszti és tiszthelyettesi ruházati cikkek eladása Budapesten stb.

c) 1957. december 1-ével a természetbeni ellátás megszűnt a legénységi ruházati ellátásban is és bevezették a pénzgazdálkodást, majd 1958-ban új rendelkezés szabályozta a sorállomány kimenőöltözetét: posztóruha viselése kimenőre zubbony nélkül, kimenő ruházat felsorolása stb.

d) 1958 nyarán utasítás szabta meg a továbbszolgált tisztetek és tiszttek ruházati ellátását: jogosultság, leszerelés fegyelmi úton, egészségügyi okok miatt stb.

e) 1958 végén rendelet jelent meg a nyomtatványok rendszeresítéséről, gyártásáról, igényléséről, elosztásáról, valamint a pénzgazdálkodás bevezetéséről a nyomtatványellátásban.

f) 1958 végén megjelent utasítás rendelte el a pénzgazdálkodás bevezetését a legénységi ruházat mosatásában és a vegytisztításban, a régi rendelet hatályon kívül helyezése mellett új rendelkezést adtak ki: mosatás árjegyzék szerint, mosatási és vegytisztítási illetmények, illetmények felszámítása és nyilvántartása.

g) 1961. január 1-től az egészségügyi intézeteknél, üdülőknél is bevezették a pénzgazdálkodáson alapuló anyagellátást.

h) A néphadsereg katonállományú tagjain kívül a ruházati gazdálkodás kiterjedt a polgári alkalmazottakra is. 1958 elején a honvédelmi miniszter parancsára a pénzügyi csoportfőnök utasításban szabályozta a polgári alkalmazottak ruházati jogosultságát, a kiszolgáltatást, az újonnan felvett dolgozók ellátási viszonyait, a ruházat viselésének szabályait, a védőruházattal és az időjárás elleni védőöltözettel való ellátást, az anyagi felelősséget, végeredményben a polgári alkalmazottak munkaruha és formaruha juttatásának, ruházati gazdálkodásának valamennyi kérdését.

A kellően átgondolt, évek során szerzett tapasztalatok felhasználásával bevezetett pénzgazdálkodás forintnormatíváinak alapját a természetbeni ellátás cikkeinek 1 főre, 1 évre vetített forintbányada képezte. Ezt az összeget szorozta be a gazdálkodó egység az adott létszámmal. Az eredményként kapott összeg (vagy az MNHF-ség önálló ruházati osztály által már előre megadott keret) képezte az önálló gazdálkodás végső alapját.

Az új pénzgazdálkodási rendszer elsősorban a tervező, beszerző és elosztási munkában követelt alapvető változtatásokat, de a végrehajtó szolgálatban is látható módosításokat idézett elő.

A pénzgazdálkodás rendszerében a mechanikus tervezést felváltotta a piackutatáson, a felhasználás folyamatos ellenőrzésén alapuló tervezés, amely a tvrtörvény megsértése nélkül képes volt követni az igények alakulását. Amíg korábban az események alakulását követni sem lehetett, addig az új körülmények között, a tapasztalat által bizonyítottan meg is lehetett előzni az eseményeket, legfeljebb jelentéktelen megrendelési módosításokra volt szükség negyedévenként vagy félévenként.

A pénzgazdálkodás bevezetésével az MNHF-ség Önálló Ruházati Osztály már be tudta tölteni a szolgálat vezetése folytán reá háruló feladatkört. A jóváhagyott kereten belül, önállóan tervezte meg a beszerzéseket és a viták legfeljebb a választéki készletek arányainak megállapítására szorítkoztak.

A pénzgazdálkodás új rendszerének bevezetésével párhuzamosan kellett változtatásokat eszközölni az egész szolgálat munkájában. A közel 200 helyen tárolt, csak nagyon kis határfokkal realizálható csapátkészleteket meg lehetett szüntetni és országosan 6

helyen felhalmozott készletek választéka is elegendőnek bizonyult. A készletek összpontosításával külön kötöttség nélkül szinte teljesen megszűntek mind a hiánycikkek, mind az elfekvő készletek. A választéki készletek kielégítő megalakítását azonban ekkor még nem sikerült megoldani.

A ruházati gazdálkodás alakulásának folyamatában a tiszti, tisztbelyettesi ruházati ellátás kérdéseiben két végleges vélemény alakult ki:

1. Egyesek szerint a katonai ruházati boltok készleteit még sok cikkel lehetett volna kiegészíteni, amelyek az igényeket messzemenően kielégítették volna. Ez a vélemény általánosságban az igényjogosultak részéről jelentkezett.

2. Mások véleménye szerint – főleg szakmai részről – a népgazdaságban is megtalálható, beszerezhető cikkek forgalmazása felesleges munka, ilyen célokra az igényjogosultaknak pénzösszeget lett volna célszerű rendelkezésre bocsájtani.

Mindkét véleményt részletes indokolások támasztották alá.

A döntés végül is olyan álláspontot foglalt el, hogy a meglévő elosztó hálózatot nem bővítve, a személyi feltöltöttséget sem változtatva, a katonai ruházati (elosztó) boltihálózat minden olyan cikket bozson forgalomba, ami a tisztek, tisztbelyettesek ruházati ellátottságát és használati cikkekkel való felszereltségét teljessé teszi és állandó árualapot nyújt a vásárlóerő lekötéséhez. A ruházati szolgálat feladata olyan cikket forgalomba hozni, amelyek az érdeklődést felkeltik és kielégítik, folyamatosan biztosítanak téli fehérneműt, kötszövött ujjast, zsebkendőt, zoknit, pizsamát, utazó bőrröndöt és egyebeket.

A pénzgazdálkodást és általánossá válását követően bebizonyosodott, hogy az új gazdálkodási rendszer életképes, alapjaiban helyes. A gazdálkodás minden szinten rugalmassá vált, ennek következtében javult az ellátás színvonala és fokozottabban érvényesülhetett a gazdaságossági szemlélet. Az 1960-as évek közepére a néphadsereg ruházati vezető szervei, középírányító szervei és végrehajtó szolgálata, vezetői, és beosztottjai már munkakörülményüknek megfelelő alapos szakmai ismeretekkel, tájékozottsággal rendelkeztek, kellő tervező, irányító és végrehajtó tevékenységet tudtak folytatni, melynek során messzemenően érvényesült a néphadsereg és az egyén közös érdeke.

A ruházati ellátással, gazdálkodással kapcsolatos feladatokat decentralizálták, így jelentős szerep jutott a seregtestek, a Polgári Védelem Országos Parancsnokság (PVOP), az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP) hadtáp törzseiben levő ruházati szolgálatok vezetőinek is.

A csapatok ruházati illetményeinek megállapítása alulról felfelé végzett tervezés útján történt. Megnehezítette az MNHF-ség Önálló Ruházati Osztály munkáját, hogy a HM közvetlen szervek, csapatok és intézetek ellátása közvetlen feladatként jelentkezett, így ezekkel egyenként kellett foglalkozni.

A ruházati szolgálatban a pénzgazdálkodás bevezetésének részletes tapasztalatai a következők voltak:

- a gazdálkodás mindegyik ága figyelemre méltó sikereket ért el a párt és a kormány gazdasági határozatainak végrehajtásában;
- a bürokratikus centralizmus helyébe a szakmailag is felkészült személyi állományra építő, decentralizált gazdálkodás lépett;
- az ellátás, gazdálkodás, vezetés és ellenőrzés egyes tagozatainak feladatok megfelelő helyre kerültek és rendeltetésüknek megfelelően látták el ezeket: az egységek

érdemben is ténylegesen gazdálkodást folytathattak; a magasabbegységek irányítási és ellenőrzési funkciót tölthettek be; a Központi Ruházati Raktár mint középírányító szerv teljesíthette az igényléseket; az MNHF-ség Önálló Ruházati Osztály valóban a szolgálat elvi irányításával és központi ellenőrzésével foglalkozott néphadsereg szinten;

- jelentős létszámmegtakarítás volt elérhető a ruházati szolgálat minden területén, csökkenthető volt a raktárak létszáma, a magasabbegységeknél a „B” raktárakat meg lehetett szüntetni;

- megszűntek a jogos sérelmek és jogtalan igények alapjai, nem voltak tömegesen jelentkező hiánycikkek és elfekvő készletek;

- erősödött az anyagi fegyelem, gondosabbá, céltudatosabbá vált a ruházati gazdálkodás;

- megnövekedett az egyszemélyi parancsnokok, a parancsnok hadtáphelyettesek, a ruházati szolgálatvezetők (főnökök) és beosztottak felelősségérzete és a nem szakszolgálathoz (szolgálati ághoz) tartozók érdeklődése a ruházati szolgálat iránt;

- a használatban álló ruházati cikkek az időjárásnak megfelelően biztosíthaták a kedvezőbb, nagyobb választékú és tetszetősebb öltözködés lehetőségét;

- a mutatószámok alkalmazásával leegyszerűsödött a költségvetés szerkezete és elbírálása;

- a beszerzéseket a valódi szükségletek figyelembevételével, a felhasználás folyamatos ellenőrzése mellett lehetett eszközölni;

- megszűntek a külön póttíltmények, minden igényt az alapíltményből lehetett eszközölni;

- nagy jelentősége volt a ruházati szolgálat pénzösszegben kifejezhető értékmegőrzésének és érzékelhető volt pontosan, hogy az állam milyen értékeket bocsájt felhasználásra, ennek következtében pénzben is lemérhetően lehetett megállapítani a gazdálkodás színvonalát egységenként, magasabbegységenként, seregtestenként

A ruházati szolgálatban a pénzgazdálkodás mint rendszer az 1960-as évek második felében megszilárdult, továbbfejlődött, kialakult a tervezés és elemzés rendje. A végrehajtó szinten szolgálatot teljesítők kiképzést kaptak az elemzés módszereinek alkalmazására, melynek eredményeként a korábbi ellátási tevékenységet fokozatosan a gazdálkodás váltotta fel. Kialakult a központi irányítás és a gazdálkodás önállóságának helyes aránya.

Az új rendszerű kapcsolatok mellett a vezetési kapcsolatok a gazdálkodás más területein is új formák kialakulásához vezettek. Ezek során kedvezően alakult az egységes szemléletű vezetés, mely módot adott a gazdálkodás helyzetének és tevékenységének széles körű megismerésére.

A ruházati gazdálkodás fontos területét képezte, kiemelt feladatát jelentette a selejtítés.

A ruházati anyagok selejtítésének különféle formái alakultak ki, 1957-ig a használatlan ruházati anyag selejtet a Melléktermék és Hulladékértékesítő Vállalatnak (MÉH) adták át térítés ellenében. Ezt követően az 1961-ben kiadott Anyagnyilvántartási Utasítás a selejtézést a magasabbegységek hatáskörébe utalta. A munka terjedelme, az ellenőrzés hiánya és nem kellő szakszerűsége következtében azonban a selejtezésnek ez a rendszere visszaélésekre adott okot és lehetőséget.

Az 1966-ban létrehozott *Központi Ruházati Selejtező Osztály* a selejtítés fontos feladatát az egész néphadseregére érvényes hatáskörrel gyakorolta. Ezzel megvalósult az anyag felhasználás központi irányítás alapján történő vizsgálata. Több év elemzési adatainak tapasztalatai azt mutatták, hogy a fogyasztási mutatókat időközben helyesbíteni kell, ami az 1967. évi normakarbantartás alkalmával, az új normatívákkal meg is történt.

X

A hadsereg természeténél fogva, a hivatásos állomány sajátos helyzete nem tette lehetővé a tartós egyhelyben lakást, gyakori volt a helyőrségi fluktuáció, ennek következtében a katonafeleségek szakképzettségének megfelelő munkavállalásra nem volt lehetőség. Továbbá az elszigetelt helyőrségekben jó részben is csak igen csekély, vagy semmilyen munkavállalási lehetőség nem volt a szakképzetlen katonahozzátartozók részére.

A diszlokációs változások és az áthelyezés következtében a katonacsaládok elestek a feleség jövedelmétől, de az anyagi hátrányokon túlmenően, a tétlenség is kedvezőtlenül hatott a családtagok mindegyikére.

A katonafeleségek munkába állítását méginkább indokolta az a körülmény is, hogy a fiatal házasoknak abban az időben kellett megalapozniuk anyagi helyzetüket, lakást kellett, berendezni, felszerelni, bebütorozni, vagy éppen otthonukat kényelmessé tenni.

A néphadsereg vezetése számára a fentebb ismert okok és régóta megoldatlan problémák folytán szükségessé vált olyan szervezet létrehozása, amely felméri a Magyar Néphadseregen belül a hozzátartozók részéről jelentkező valamennyi munkaigényt; számbaveszi a népgazdaság által nyújtott lehetőségeket; biztosítja a katonafeleségek, hozzátartozók munkába állítását, munkavállalásának lehetőségeit.

A néphadsereg vezetése az MNHF-ség Önálló Ruházati Osztály vezetőjét bízta meg a gyakorlati megoldásra vonatkozó javaslat kidolgozásával. Ennek elfogadása után a honvédelmi miniszter által megszabott követelmények és az MN hadtápfőnöke által kiadott intézkedések értelmében központi szervezetet hoztak létre és felállították az MNHF-ség Önálló Ruházati Osztály keretében a Vállalati Osztályt, mely 1963 áprilisában kezdte meg munkáját azzal a céllal, hogy megszervezze a vidéki helyőrségekben a katonafeleségek, hozzátartozók foglalkoztatását.

A Vállalati Osztály tevékenységének alapjául szolgáló alapelvek:

- csak abban az esetben volt célszerű a foglalkoztatást megszervezni és fenntartani, ha együttesen érvényesültek a népgazdaság, a vállalat (szövetkezet), a katonahozzátartozók és a sajátosan honvédségi érdekek;

- meg kellett találni a módját annak, hogy a munkáltatás a foglalkoztató részére is vonzó legyen, a törvényes keretek között elősegítse a fejlesztési elgondolások végrehajtását; a szervezés során arra kellett törekedni, hogy alapvetően női munkaerő foglalkoztatására alkalmas és alkalmazható munkák végzése legyen biztosított.

A néphadsereg területén a Vállalati Osztály gyorsan felmérte az igényeket, a munkavállalók összetételét és a helyi viszonyokat. Csak olyan munkalehetőségeket vett szá-

mításba, amelynek piaca volt, tehát kereslet mutatkozott, a többtermelés a népgazdaságnak nem okozott kárt, a szakképzetlen munkavállalók a munkát hamar megtanulták és a megrendelés biztosított volt.

A felmérések azt mutatták, hogy:

- csaknem 4 ezer katonafeleség kíván az időtjait dolgozni;
- a legnagyobb problémát a szociális létesítmények (bölcsőde, óvoda, napközi otthon) hiánya okozta;
- az üzemek, munkahelyek telepítésére alkalmas helyiség, illetve a bedolgozó munkához szükséges raktár, kiadó, átvevő helyiség nem állt rendelkezésre;
- a munkavállalók többsége (92-94%) szakképzetlen volt, magasabb képzettsége csak a munkavállalók kisebb részének volt;
- a kisebb helyőrségekben munkalehetőség, vagy munkaválasztási lehetőség egyáltalán, vagy csak csekély volt, a közlekedést pedig eléggé körülményesen lehetett megoldani;
- a nagyobb helyőrségekben, ahol állami vagy szövetkezeti ipar foglalkoztatást nyújthatott volna, ott a férjek sajátos elfoglaltsága miatt a gyermekes anyák három műszakban nem tudtak munkát vállalni;
- háztartási varrógéppel elenyészően kevesen, más termelő eszközzel lényegében senki sem rendelkezett.

A Vállalati Osztály felállítását követő évben 1964-ben részletesen elemezték az osztály munkáját, tevékenysége hatékonyabbá tétele érdekében több javaslat is született. Megállapítást nyert - és ezt a gyakorlati élet tapasztalatai bizonyították - hogy a tiszti és tiszthelyettesi feleségek foglalkoztatásának megszervezése minden szempontból helyesnek bizonyult, mivel:

- csaknem 2 ezer tiszt és tiszthelyettes családjának életszínvonala átlagosan havi 500-1000 forint jövedelemmel emelkedett oly módon, hogy az adott feltételek mellett a feleségek a háztartással kapcsolatos munkát is el tudták végezni, emellett nem jelentkeztek olyan többletkiadások (utazási költségek, ruházatközlés, stb.), melyek a jövedelmet csökkentették volna;
- a feleségek foglalkoztatása jótékony hatását érezte a közösségi szellem kialakulásában, erősödésében;
- ez a termelési tevékenység a népgazdaság szempontjából is feltétlenül hasznosnak bizonyult, mivel pl. az 1964. I. negyedévében termelt csaknem 44 millió forintnyi érték olyan munkai igényes termékek előállításából tevődött össze, amelyek nyersanyagának nagyobbik része anyagmentésből származott és amelyeknek feldolgozására a fővárosban általában nem volt termelési kapacitás;
- 1963. december 31. és 1964. december 31. közötti időszakban elemzett, feldolgozott adatok szerint - a munkavállalók összlétszáma közel 1100 főről 4000 főre emelkedett, az összkereset 1,5 millió forintról 18,5 millió forintra növekedett, a termelési érték forintban kifejezett értéke pedig 9 millióról 156 millióra nőtt.

Végeredményben a katonacsapadatok foglalkoztatása szervezett keretek között nemcsak bevált, hanem messze túlhaladta a várt eredményeket nem csupán anyagi, hanem erkölcsi-politikai szempontból is: szemléletformálódás, közösségi szellem kialakulása, kedvezőbb anyagi helyzet, szakképzettség megszerzése, stb.

X

Az 1960-as évek második felében a pénzgazdálkodás bevezetésének általánossá válása a néphadseregben módot nyújtott a gazdálkodás továbbfejlesztése érdekében más szolgálati ágakra is kiterjesztett korszerű módszerek és eszközök alkalmazására, a tudományos szintű vezetés kialakítására; az új gazdasági irányítási rendszer (*új gazdasági mechanizmus*) követelményeinek megfelelő továbbfejlesztésére, kimunkálására, különös figyelemmel a néphadsereg sajátos körülményeire; a gazdasági reform kapcsán a szolgálati ágakra háruló feladatok megoldásához szükséges matematikai és statisztikai modelleket alkalmazó elemzés kidolgozására és begyakorlására; a szolgálati ágak munkájának korszerűsítésére a legújabb tudományos kutatási eredmények felhasználása alapján.

IRODALOMJEGYZÉK

I.

A HADTÖRTÉNELMI LEVÉLTÁR (HL) IRATANYAGA (eredeti okmányok)

1. MNHF tájékoztató jelentés a Katonai Tanácsnak a hadsereg ruházati, élelmezési és elhelyezési szolgálatáról. HTPSZF MNHF tö. vegyes gyűjtő 143. HL 33/1959. T 143/347/12 (36-42. p.) 1959. febr. 17.
2. MNHF Elhelyezési és Beruházási Csoportfőnökség Katonatanács elöterjesztés. Az MN elhelyezési szolgálatának helyzete. HTPSZF MNHF Tö. vegyes gyűjtő 143. HL 33/1959. T 143/347/12 (99-108. p.) 1957. jún. 15.
3. Az MNHF-ség 1962. évi kiképzésének és munkájának értékelése, feladatok megszabása az 1963-as évre, MNHF03224/62. sz. MNHF-ség iratai. HL 517/6 68/001/101 (4-28. p.) 1962. dec. 14.
4. Jelentés a ruházati szolgálatban bevezetett pénzgazdálkodásról. Czinege Lajos altbgy. elvtársnak az MNK honvédelmi miniszterének. MNHF 003/68. 1-6. p. HL MNHF-ség iratai 49-51. 1962. T 517/12 68/001/101/1 (1-46. p.) 1962. nov. 29.
5. Az MN hadtápbiztosításának helyzete. MNHF-ség 00736/1964. MNHF és helyettesi okmányok. MN hadtáp iratai. HL 1964. T 68/016/38/562/1 (181-223. p.) 1964. jan. 1.
6. Az MN tisztjei, tiszthelyettesei részére ruházati cikkek felhasználásának szöveges elemzése 1957-től. MNHF Hbs. Csf.-ség Rub. o. MN hadtáp iratai. Ö. ruh. o. iratai. HL 1964. T 68/016/38 562/14 (1-59. p.) 1960. jún. 18.
7. Az MN hadtápgazdálkodásának helyzete. MNHF-ség 00766. sz. MSZMP MN-i bizottságának. HL 1964. T 68/016/38 562/2 (5-38. p.) HL 1964. T 68/016/38 562/2 MN hadtáp iratai, MNHF Terv.-szerv. o. Tk. (5-38. p.) 1964. jan. 1.
8. Az MN kiképzése és harcásztszüksége hadtápbiztosításának helyzete és feladatai (1964. jún.) MNHF-ség 02320. sz. MN Kik. Fcsf.-nek (Köteles Jenő altbgy.) honv. miniszter helyettes. HL MNHF Terv. szerv. o. Tk. 1964. T 68/016/38 562/2 (25-27. p.) 1964. jún. 11.
9. Az MN 1963. évi anyaggazdálkodásának értékelése. MNHF Ö. elm. o. 02443/64. sz. HL 1964. T 68/016/38 562/13 (510-539. p.) MN hadtáp Ö. elm. o. iratai. 1964. jún.
10. MNHF-ség 1964. évi munkájának értékelése. Az 1965. évi feladatok megszabása. MNHF-ség 01726/65. sz. MNHF-ség iratai. HL 1965. T 102/01/274 578/3 (196-235. p.) 1964. dec.

11. Az 5. HDS, OLP és a PVOP hadtápszervek, 1964. évi munkájának értékelése, az 1965. évi fő feladatok megszabása. MNHF-ség 1964. dec. 8-án kelt 01725/65. sz. HL MNHF-ség iratai. 1965. T 102/01/274 578/3 (168-195. p.) 1964. dec.

12. Jelentés az MNHF-ség Ö. rub. o.-nál végrehajtott ellenőrzés tapasztalatairól. MNHF-ség 02692/65. sz. HL MNHF-ség iratai. 102/01/274 578/3 (156-167. p.) 1965. aug. 23.

13. Jelentés az MN személyi állomány helyzetéről. HL MNHF-ség iratai 1966. T 102/04/76/565/1 (23-29. p.) 1966. febr. 15.

14. Jelentés az MN rubázati szolgálatának 1966. évi tevékenységéről. MNHF-ség Ö. rub. o. 1. sz. melléklet a 01443/1967. MNHF számhoz. HL 1967. T 102/05 562/543/13 (1-12. p.).

15. Az MNHF-ség szervei 1967. évi munkájának értékelése, az 1968. évi feladatok megszabása. MN MHTP-ség 004109/67. sz. HL 1967. T 102/05 556/543/2 (7-30. p.).

16. Jelentés az MNHF-ség Ö. rub. o.-nál 1964. máj. 1-15. között végrehajtott bizottsági ellenőrzés tapasztalatairól. MNHF-ség 02962/1965. sz. HL 1965. T 102/01/274 578/3 (156-167. p.).

II.

A HONVÉDSÉGI KÖZLÖNYBEN MEGJELENT UTASÍTÁSOK, RENDELKEZÉSEK

1. Az MN HTPF-ének 22/1956. (HK 7.) MNHF sz. utasítása a vonatanyag és tábori élelmezési felszerelési anyag szétválasztásának végrehajtására. HK 7. sz. 1956. okt. 15.

2. Az MN hadtápfőnökének 14/1956. (HK 4.) MNHF sz. utasítása a tartalékos és nyugállományú tábornokek és tisztek rubázati ellátásának szabályozásáról. HK 4. sz. 1956. jún. 22.

3. Az MN hadtápfőnökének 20/1956. (HK 6.) MNHF sz. utasítása az 1956. évi átszervezés folytán tartalék állományba, illetve nyugállományba kerülő tisztek rubázata tárgyában. HK 6. sz. 1956. szept. 5.

4. Pénzgazdálkodás bevezetése a tábornoeki, tiszti és tiszthehelyettesi rubázati ellátásban. HK 1957. 4. sz. 59. p.: A honvédelmi miniszter 5/1957. (HK 4.) HM számú parancsa 1957. március 16-án. 1957. márc. 20.

5. Pénzgazdálkodás bevezetése a tábornoeki, tiszti és tiszthehelyettesi rubázati ellátásban. HK 1957. 4. sz. 59. p.: Az MN hadtápfőnökének és pénzügyi csoportfőnökének 7/1957. (HK 4.) MNHF számú közös utasítása a honvédelmi miniszter 1957. márc. 16-án kelt 5/1957. (HK 4.) HM számú parancsának végrehajtásáról. 1957. márc. 20.

6. Az MNHF Hbs. Csf. Rub. o. közleménye (használatatlan anyagok selejtitése, hulladékok átadása a MÉH részére). HK 11. sz. 168. p. 1957. okt. 11.

7. A Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének 49/1957. (HK 12.) HM számú parancsa a pénzgazdálkodás bevezetéséről a légénységi rubázati ellátásban. 1957. okt. 22. HK 12. sz. 169. p.

8. Pénzgazdálkodás bevezetéséről a légénységi rubázati mosatásban 75/1958. (HK 11.) MNHF sz. utasítás. 1958. dec. 31. HK 11. sz. 149. p.

9. Az MNHF 78/1958. (Hk 11.) utasítása a tiszti ruházati ellátás 1959. évi irányelveiről, 159. p. 1958. dec. 31.
10. A tiszti, tiszthelyettesi ruházati ellátás egyes kérdéseinek szabályozásáról. 1/1957. (HK 5.) MNHF Hbs. Csf. utasítás, 86. p. 1957. ápr. 27. 5. sz. HK.
11. A néphadsereg polgári alkalmazottai részére történő munka-, védő- és formaruha jutatás rendezéséről szóló 19/1958. (HK 4.) HM számú parancs végrehajtására vonatkozó 12/1958. (HK 4.) Pü. Csf. sz. utasítás, 34. p. 4. sz. HK, 1958. máj. 5.
12. Továbbszolgáló tisztesek és tiszthelyettesek ruházati ellátásának szabályozásáról. 36/1958. (HK 7.) MNHF sz. utasítás, 74. p. 7. sz. HK, 1958. júl. 10.
13. A néphadsereg polgári alkalmazottai és az egészségügyi szolgálatban dolgozó hivatásos és tartalék állományú katonai személyek munka-, védő- és formaruha ellátásának szabályozásáról. 76/1958. (HK 11.) számú MNHF utasítás, 155. p. 11. sz. HK, 1958. dec. 31.
14. A ruházati javítóanyag, továbbá a kiképzési és adminisztrációs irodaszer pénzgazdálkodás bevezetése. HK 1957. 1. sz. 11. p.: MNHF és HM Pü. Csf. 10/1957. sz. utasítás, 1. sz. HK, 1957. jan. 3.
15. A nyomtatványok rendszeresítéséről, gyártásáról, igényléséről és elosztásáról, valamint a pénzgazdálkodás bevezetéséről a nyomtatványellátásban. 60/1958. (HK 10.) MNHF számú utasítás, 10. sz. HK, 1958. dec. 6.

III.

EGYÉB FORRÁSANYAG

- KURUCZ Tibor: Az egészségügyi anyagellátás 30 éves fejlődése. „Honvédorvos”, 1975. 1. sz. (75-86. p.);
1957. febr. 11-én kelt 2/1957. (HK 2.) MNHF sz. utasítás;
1957. júl. 8-án kelt 20/1957. (HK 8.) MNHF sz. utasítás és ugyanakkor kelt 22/1957. (HK 8.) MNHF sz. utasítás, továbbá a 19/1957. (HK 8.) MNHF sz. utasítás;
1957. okt. 11-én kelt MNHF Hbs. Csf. Rub. o. közleménye.
1958. dec. 31-én kelt 78/1958. (HK 11.) MNHF sz. utasítás;
1958. jún. 24-én kelt MNHF Hbs. Csf.-ség közlemény (HK 6.);
1958. júl. 10-én kelt 36/1958. (HK 7.) MNHF sz. utasítás;
1958. máj. 5-én kelt 12/1958. (HK 4.) Pü. Csf. sz. utasítás;
1960. jan. 27-én kelt 2/1960. (HK 1.) MNHF sz. utasítás;
1963. ápr. 20-án kelt MNHF Ö. rub. o. közleménye (HK 3.).